

KARACS TERÉZ.

(1807—1892.)

«A visszaemlékezésben kellemet az találhat, ki a jelennel élni tudott; ki gondosan vigyázott arra, hogy önönmaga előtt becsületét el ne veszítse; ki rendeltetése becsét ismervén munkálkodva élt; kinek gyönyörúsége össze volt kötve embertársai boldogításával; ki tetteinek megítélését nem a pór nép babonáskodására, hanem önön keblére bizza!»

E szavakat írta Karacs Ferenczné, született Takács Éva 1829-ben leányának, az akkor 22 éves Teréznek emlékkönyvébe. Anyai tanácsként voltak írva akkor, de ma, több mint 60 év múltán olvasva jós ígéknek tünnek fel-előttem, hiszen Karacs Teréz, az agg nevelőnő nemzeti nevelésünknek hosszú időn át úttörő munkása, évek óta a múlt emlékein merengett, s *«mint ki rendeltetése becsét ismervén munkálkodva élt»* a multak emlékében gyönyörködött.

Itt vannak előttem emlékiratai, régi elsárgult levelek, emlékek és jegyzetek jórészt még abból a korból, mikor a magyar nemzet tompa, zsibbadt álomba volt merülve, mikor még nem ébredt nemzeti nagylétének tudtára, mikor még gr. Széchényi István nem mondta ki a varázsigéket, melyekkel a nemzetet halálosnak látszó dermedtségéből kiragadni segített. Kegyeletes érzéssel forgatom e lapokat s a mint lelkem az olvasásban mind jobban-jobban elmerül, szemeim előtt megelevenednek régen porló nemes alakjai annak az időnek, mely az újra éledés nagy korszakának hőseit nevelte.

Karacs Teréz szülei ehhez a nemzedékhez tartoztak, azok közé a század elején ritka, minden izében *mívelt és magyar* családok közé, kiknek szívében akkor is erős és hatalmas volt a nemzeti érzés, midőn nemcsak a főváros lakossága, hanem a vidék úgynevezett *«mívelt közönsége»* is nagyobb részét német vagy francia

nyelven beszélt és olvasott, midőn a művelt ember, ha akart volna, sem olvashatott magyarul, mert nem volt mit. És ebben a nemzeti kultúra fejlődésére nézve oly szomorú korszakban élve Karacs Teréz szülei központját képezték egy kis társaskörnek, mely utóbb az irodalom felvirágoztatásában jelentékeny tényező lett, s neveltek a hazának hat gyermeket, mind derék magyarérzésű emberekké, kik közül a legkiválóbb — nemzeti nőnevelésünk úttörő munkásai között az első lett *Teréz*.

Hogyan fejlődött az egyszerű polgárleányból, ki a műveltség megszerzésére szükséges képző eszközöket a fővárosban még meg nem találhatta, országszerte tisztelt, művelt tanítónő: azt csak úgy érthetjük meg, ha betekintünk szüleinek kisdéd hajlékába s vizsgáljuk azokat a nevelési eszközöket, melyek reá a szülők elvei és életkörülményei következtében fejlesztőleg hatottak. Az apa az európai híri térképmező, *Karacs Ferencz* mérnök művelt és tudományosan képzett férfi volt, nevének valóban tisztelő barátja, gyermekeinek — nem majom szeretettel tünető apja — hanem példás életével az igazság és munkássága útján rendíthetetlen vezére. Az anya *Takács Éva* a század elején tisztelt nevet vívott ki magának, mint író, ki férfias bátorsággal sürgeti a leányok helyesebb iskoláztatását, ki még a század első negyedében szóval és írásban így nyilatkozott a nőnevelésről. «A míg a magyar haza leányai számára kellő nemzeties irányú iskolákat nem állítanak, a míg a nők gondolkodása a tudományos képzés által komolyabb irányt nem vesz s a szép literatura által ki nem művelődik, addig a férfiak műveltsége sem fejlődhetik kellő irányban, mert a nő a családban nevelői tisztét helyesen be nem töltheti.»

Takács Éva a maga tudományos képzettségére csupán atyja és anyja tanítgatása folytán tett szert. Atyja, *Takács Ádám*, a nagy tudományú református lelki pásztor nem akarta, hogy kedves leánya a lelkiekben akár a férfiaknak is mögötte maradjon, s nagy szorgalommal oktattatta a tehetséges gyermeket. Anyja *Besseney Éva* az oktatást kiegészítette és tökéletesítette a maga finom női műveltségével, melyet gr. *Beleznay* tábornoknéától a ritka képzettségű br. *Podmaniczky Anna Mária*tól sajátított el, kinek nevelését köszönhette. A tudományos képzettség csak megfinomította *Takács Éva* lelkét, de el nem kényesítette, fegyelmezte gondolkodását, de nőies gyöngédségét meg nem rontotta. Egész élete tanúságtétel volt a mellett, hogy a tudományos képzettségű író jó

feleség és jó anya lehet, s annál hívebben teljesíti kötelességét, minél inkább képes annak nagy jelentőségét megérteni. Kicsiny háztartásában az összes házi munkákat egymaga végzi, s a durvább munkákra is csak akkor fogad egy nő cselédet, mikor ideje javarészét a gyermekek nevelése foglalja le. De háztartásának rendben tartása és gyermekeinek nevelése mellett is ráér az íróttal foglalkozni, s a házukhoz járatos hazafiakkal politikai és irodalmi kérdésekről vitatkozni. A társaságban élénk és szellemes, véleményét nemcsak az öt barátjaként tisztelő férje kéri ki minden fontosabb dologban, hanem a családi körüktől távolabb állók is örömet meghallgatják.

Leányait teljesen a maga szellemében neveli és pedig otthon. Nem küldi a fennálló magán nevelő intézetekbe, mert költségesek és mert ott csak kisasszonyokat nevelnek. A városi és felekezeti iskolák pedig csak az elemi osztályoknak megfelelő képzést nyújthatják. Terézt már 11 éves korában kifogja a ref. elemi iskolából, hol az értelmes gyermek, már akkor korát meghaladó ügyességgel magyarázgatta a térképet kis pajtásainak. Otthonn tartja e nagyobb gyermekét, hogy kisebb gyermekei nevelésében segítségére legyen. Aggódva teszi ezt, s aggodását alig csillapítja férje azon biztosítása, hogy a leányka bizonyára többet tanul otthon tőle, mint az iskolában tanulhatott volna. Neki is fog teljes erővel, hogy kárpótolja Terézt az iskolai képzés hiányáért, s délután és este a házi munkák elvégzése után szorgalmasan tanítgatja a tudnivágyó gyermeket; kinek képzésére az atya is örömmel áldoz esténként egy-egy órát.

Igy szerez Karacs Teréz a házi foglalatosságok szorgalmas gyakorlása mellett is mind szélesebb és szélesebb körű tudományos képzettséget. Minden szabad idejét olvasgatással tölti, s a német klasszikus írók oly nagy hatással vannak reá, hogy vágy támad benne németül nem tudó barátnőit azokkal megismertetni, de fordít is már 15—16 éves korában Schiller színművéből több hatásos jelenetet, fordítja az énekelni szerető barátnők számára Schiller s más német írók dalait, s kísérletet tesz egy-két jelesebb regény átültetésével. E munkái, melyekre főként anyja ösztönözte, nem voltak nyilvánosságra szánva, s nyomtatásban nem is jelentek meg. De a ház barátai ismerték Teréz tudománykedvelését, írói hajlamait, s voltak közöttük többen, kik az egyszerű polgárleány ilyen irányú foglalkozását nem is helyeselték. Fáy András, ki a Karacs háznak bizalmas jó barátja volt, meg is róttá ezért egy ízben

Karacsné így szólván hozzá: «Asszonyom! leányait sorsuk feletti nevelésben részesíti, soha sem leendnek boldogok.» Mire Karacsné a maga szelid modorában azt felelte: «A nevelés senkit sem tesz boldoggá, hanem a szerencse élvezésére képessé, vagy a szerencsétlenség hordozására erőssé; én erre törekszem.» És valóban a Karacs-gyermekek s köztök főként Teréz, erős lélekkel küzdötték át a reájuk ritkán mosolygó viszontagságos életet.

De Karacsné nem is elégedett meg azzal, hogy leányai — nagy kort ért hat gyermeke között négy leány volt, — irodalmat kedvelő s tudományos műveltségű nők legyenek, rászorította őket, hogy valami ügyességre is tegyenek szert, a melyből szükség esetén megélhessenek. Azt sem akarta, hogy a család növekvő szükségletei az apa gondját növeljék s míg maga térképek színezgetésével van férje segítségére s a könyvkiadóktól vállalt ily nemű munkák által növeli az apa keresetét, leányai a fehér-varrásban és díszmunkákban ügyesítik magukat s megszerzik nemcsak a ruházatokra valót, hanem a módot arra is, hogy költségesebb mulatságokban, minő a színház, hangverseny, kirándulások stb. résztvehessenek. Teréz maga 150—200 frtot keres a selyem-hajdíszek készíttetésével, megtanulja és gyakorolja a ruhavarrás mellett a csipke-varrást és tisztítást s tán épen azért, mert a piperével való vesződség annak hiábavalóságára is rátanította, maga a legegyszerűbben öltözködik és soha sem alkalmaz maga készített ruhájának díszítésére csipkét vagy szalagot. Sőt elvül tűzi ki, «viselő ruhájának» nem szabad 7 váltó forintnál többbe kerülnie, a «kijáró, ünneplő ruha» két annyiba kerülhet. Ezt az elvét megtartja később, tanítónőkorában is. A főzés mesterségében is nagy ügyességre tesz szert. Később Teréz s a finomabb főzést anyja ösztönzésére gr. Bedekoviczné konyháján tanulja. «Ezt már igazán nem tudom mért tegyem — mondá anyjának — hisz én soha sem mennék oly férfihez nőül, ki egyszerű két tál étellel be nem éri, azt pedig már most is jóízűen el tudom készíteni.» «Nem férjedért, kire azt sem tudod tészel-e szert, de magadért kell tanulnod, — hogy szükség esetén ebből is megélhess.» Így törekedett Karacsné leányát az élet minden körülményére kellőképen előkészíteni.

Ezekből látszik, hogy Karacs Teréz nem készült a nevelői pályára. Szüleitől s hozzájuk járó jeles férfaktól hallá, hogy minden nőnek el kell készülnie gyermekei nevelésére. Ő arra készült, hogy ha egyszer férjnél lesz, megtudja tenni kötelességét, mint.

anyja tevé. A sors másként határozott. Bár több jeles férfi versengett kezéért, Karacs Teréz önként örökös lányságra kárhoztatá magát, mert választotta mást vett nőül. De csalódása nem csüggesztette el és lemondása nem keserítette el. Tette vágyó lelke *irogatásban* talált vigasztalást és gyönyörűséget. Anyja most is biztatja, bátorítja s ő rövid időn jeles beszélyíróvá küzdi fel magát, sőt a színműírással is elég szép sikerrel jutalmazó kísérletet tesz, a menyinyiben egy-két szindarabját tetszéssel adják elő s a «szerelem elvet győz» című szindarabja kéziratáért a nemzeti színház 40 frtot fizetett. 1836—1846-ig a Regélőben s minden újabb szépirodalmi lapban jelentek meg beszélyek Karacs Teréztől, ki belátta a nevelés elhanyagolt állapotát s már beszélyei tartalmával arra törekedett, hogy nő társaira nevelőleg hasson. Így sikerült is neki nevelési elveit, eszméit, melyek különben talán olvasatlanul maradtak volna, a nők között elterjeszteni.

A sors csapásai ez időben kemény próbára teszik Teréz lelkierejét. 1838-ban a nagy vízáradás erősen megrongálja az őszutczában fekvő csinos emeletes házukat, melyből a szülők a világ minden kincséért sem menekülnek, mert ott ápolják 29 éves Ferencz nevű fiukat, *ki öt év óta reménytelen örvült*, s kit a vízzel körülvett házból kivinni nem bírnak. Szerencsére a ház erős, a vízárban össze nem omlik, de az ősz, 70 éves apát megtörik a kiállott rettegek, a kedves, tehetséges fiú reménytelen állapota által okozott szenvedés meg a szakadatlan dolog, melyet utolsó munkájánál, Európa kézi atlaszának rézbe vésésénél kifejt. Alig vonult el a víz e kissé magasabban fekvő utczából, április közepén az öreg Karacs temetésére sereglett ott össze a főváros színe-java, s a nemzeti kulturáért mindig áldozni kész hazafit, a szükségben mindig segítő jó barátot s mintaszerű férjet és családapát általános részvét közt kísérték a régi ferenczvárosi temetőbe. Sirja fölött Kunos Endre, a költő tartott megható emlékbeszédet, mely a «Rajzolatok» című szépirodalmi lapban is megjelent. Ugyanez év augusztus 15-én meghalt a sokat szenvedett ifjú Karacs Ferencz, augusztus 20-án pedig a család reménye, az orvosi pályát éppen megkezdő 18 éves Árpád, Karacsné legkisebb gyermeke lett a nagy vízár után járványosan fellépett tifuszbetegség áldozata.

Szegény Karacs Teréz elfojtja szíve bánatát, hogy a sok szenvedéstől lesujtott édes anyját vigasztalhatta. Maga ismét csak a munkában keres és talál megnyugvást, s tevékenysége mind

határozottabb irányt vesz fel. 1844-ben már komoly indítványt tesz, mint anyja a század elején, hogy állítsanak *nagyobb leányok* számára magyar iskolákat. De ezen komoly czikk alá nem meri leánynevét írni: Tóth István név alatt jelenik meg az «Életképekben.» A czikk feltűnést keltett, s a jobbak lelkében visszhangra is talált, a hozzá intézett tudakozódásokra Frankenburg Adolf megnevezte a czikk íróját s ezzel azt okozta, hogy Karacs Teréz a Miskolczon felállítani szándékolt református főleányiskola vezértanítónőjévé választották.

Karacs Teréz égett a vágytól tehetségeit a leányoktatás javára értékesíteni, de a meghívást még sem fogadta el azonnal, mert az egyházközség által megajánlott díjazás oly csekély volt, — 240 frt évi díj s a növendékektől fejenként évi 10 frt tandíj — hogy jól szervezett iskola fentartására nem lehetett reménye. Ha 50 növendékre számíthatott volna is, évi jövedelme még sem tett volna ki 800 frtot s ebből neki kellett volna a szállást — iskola-termekeket — fűtést s étkezést fedezni. Megköszöni tehát a megtisztelő bizalmat, de csak feltételeken fogadja el. Ekkor ismerkedik meg gr. Teleky Blankával, kit czikkeivel már előbb meghódított. Teleky Blanka is akkor szándékozik a haza főuri leányai számára leánynevelő-intézetet állítani, s szeretné intézetében Karacs Teréz egyszerű józan gondolkozásmódját hasznosítani. Állással kínálja meg intézetében s jóval magasabb díjat ígér neki, mint a miskolcziak. Karacs Teréz szíve nagyot dobbant az ajánlatra s egy pillanatig ingadozott. Nemcsak jövedelmezőbb volt az állás, de minden felelősségtől ment. Azonban, — ha feltételei elfogadtnak — azt határozta volt, hogy Miskolczra megy. És Miskolczról kedvező válasz érkezett. «Neveljen olyan leánykákat, kik képesek legyenek valódi férfiakat nevelni!» írta neki Palóczy László, a miskolczi segédfőgondnok, az 1861-iki országgyűlés korelnöke.

Teleky Blanka grófnő nagyon sajnálta, hogy az ő intézetében ajánlott állást Karacs Teréz el nem fogadta. «Igy legalább egyszerre két helyen lesz előmozdítva a hazai nőnevelés ügye, nagyságod Budapesten s én Miskolczon igyekszünk annak használni,» mondta vigasztalólag Karacs Teréz s maga helyett a grófnőnek, ki azon tündődött, hogy hol talál intézetéhez alkalmas, igaz magyar érzésű nevelőnőt, jó barátőnjét, Lövey Klárát ajánlotta. Azt a Lövey Klárát, ki hűséges társa volt Teleky Blankának a később reá váró

szenvedésekben, ki valódi benső barátságot tanusított Karacs Teréz iránt egész hosszú életén keresztül.

Bár a grófnő által ajánlott állást Karacs Teréz nem fogadhatta el, palotájába kellett költöznie s itt laknia csaknem egy évig, egészen Miskolczra költözködéseig mint Teleki Blanka vendége. Áthatva a reája Miskolczon váró feladat fontosságától, most kezdett csak Karacs Teréz 37 éves korában egész lélekkel a nevelői pályára készülni. Komoly tanulmányokkal tölté ezt a grófnő kegyességéből anyagi gondoktól teljesen ment esztendőt. A lelki bánatból ekkor is kijutott neki: 1845-ben temeté el forrón szeretett édes anyját, kiről még aggkorában is gyermeki hódolattal és szeretettel emlékezik meg. De egész lelki erejére szüksége volt, hogy állása elfoglalására tőle telhetőleg elkészülhessen. E törekvésében nagy segítségére volt a nemeslelkű grófnő rendelkezésére álló nagy könyvtára s e ritka műveltségű nőnek valamint a hálhatatlan emlékű gróf Brunszwick Teréziának, Teleky Blanka nagynénjének társasága. E nemeslelkű nők nemcsak oktatták Karacs Terézt, hanem pártfogásuk alatt álló jobb iskolákba elvezetve, a tanítás művészetének gyakorlását szemléleti uton is bemutatták neki. Különösen Brunszwick Teréz, ki Pestalozzi hive volt, vetette el sok szép és hasznos pädagogiai eszme magvát Karacs Teréznek magasra törekvő lelkében.

Igy fejlődött ki Karacs Teréz tanítói egyénisége s így érthető, hogy midőn 1846-ban Miskolczon tanításhoz fog, nem küzd a kezdő tanító gyakorlatlanságával, hanem határozott terv és elv szerint haladva, maga által sem remélt sikert ér el. Tanításában mindenek előtt az egyszerűsége és világosságra törekedett s a lélekre akart hatni az élőbeszéd közvetlenségével. Azért nem enged betanulni valamit, hanem arra szoktatja 13—16 éves tanítványait, hogy a magyarázatokat saját szavaikkal csinosan adják elő. A szemléltetés elvét szorosán szem előtt tartotta s iskolája felszerelésének hiányosságát saját találékonyságával és fáradságával pótolta. Így szemlélteti a földforgását egy óriási pamutgombolyaggal, melyen kötöttűt dug keresztül. A természetrajzot természeti testeken és *Hanák* színes képekkel ellátott nagy tankönyve segítségével szemlélteti, a nyelvtan fontosabb szabályait nagy falra függesztett papírtáblákon tárja a növendékek szeme elé; a földrajzhoz az atyja által metszett térképeket használja, melyek magyarázása által ékesen beszélők lettek. Nevelési elvei ma is figyelemre méltók: «Inté-

zetemben — mondja — sem nem jutalmazok, sem nem büntetek : a jutalmazás elbizottá tesz, a büntetés lealacsonyít. A tanító és nevelő ne legyen bíró, hanem egyszerűen tanító és nevelő, s addig hajtogassa oktatásával a tanítvány lelkét, míg az inkább a jóra, mint a rosra hajlik.» «Én a nőket — mondja másutt — nem emancipálni akarom, hanem józan okoskodóvá óhajtom képezni az azt kifejtő tanulmányok által.» «Iskolám — daczára a mindig dráguló szállásnak és a növendékek nagyobbodó számának — mindig elég tágas volt, mert nagy súlyt fektettem arra, hogy növendékeim sem tanulás, sem egészségi tekintetben túlsúfoltság miatt egymás terhére ne legyenek.» S ezen elvének feláldozza kicsiny örökségét is, ráköltvén ezt az iskolára, minthogy annak költségeit az iskola jövedelméből nem fedezheti.

Miskolczon 13 évig működött, mint maga mondja, «sok lelki örömmel» tanítványai s a szülők osztatlan szeretetét birva. 863 növendék leánykát oktatott ez idő alatt. 1859-ben nem birván a szállásfizetés terheit, elfogadja a kolozsvári egyházközség meghívását, hol még tágasabb munkakörre volt kilátása s hol nagyobb jövedelme lévén, az anyagi gondok kevésbé terhelték. Azonban itt is csakhamar szűknek bizonyult az iskola számára kijelölt helyiség. A népszerű tanítónő kedvéért előzőnlötték az iskolát az összes felekezetek növendék lánykái, s mivel Karacs Teréz hiába sürgette az iskolai helyiségek kibővítését, állásától három év mulva visszalépett s lett Kendi-Lónán gr. Teleki Miksa két leánykájának nevelőjévé.

Ez az alkalmazása azonban csak ideiglenes volt s csak két évig tartott, míg t. i. Lövey Klára, ki már rég ki volt jelölve a kis grófnők nevelőnőjeül, párisi tanulmányútjából visszatér.

A Teleky-családtól megválva, Karacs Teréz 1865-ben Budapesten, szülővárosában telepedett meg, s itt, mint óraadó-tanítónő működött 1877-ig. Alulírott itt ismerkedett meg vele, a mint Arany János unokáját, a virágkorában sirba szállott Széll Piroskát tanítgatta. Hatvanas éveinek vége felé járt már ekkor, alakja a régi kor matronáira emlékeztetett, de szelleme fiatalos üdeséggel bírt s azzal a derűtséggel, melyet a munkakedv és emberszeretet árasztanak áldásul az életüket nemes tevékenységben töltött öregekre. Élete 69-ik évében Kis-Kun-Halásra költözött egyik nővérének két hajadon leányához, kiket ő nevelt, s kik ott mint városi tanítónők voltak alkalmazásban. «Meghalni jöttem ide», — írta egyszer, —

«de a jótékony halál helyett csak a betegség látogatott meg, mely felemészté kis megtakarított tőkémét. Legyen meg az Isten szent akarata!»

Utolsó éveit Békésen töltötte unokaöccse, Környey Lajos ügyvéd házánál; majd ez özvegyen maradván, vendégszerető, mint ő írja, «*áldott otthont*» élvezett egy nemeslelkű lelkézpárnál, Kecskeméti Ferencz és neje házánál.

Ez utolsó időben, 1880-tól fogva, kezdett ismét az irodalommal foglalkozni. Ekkor szóba került, hogy *Virág Benedek* budai lakházát márványlappal kellene megjelölni. A lapok tévesen emlegették a nagy férfi halála idejét s ez megszólalásra készítetvé az agg Karacs Terézt. E felszólalásáról írja ő maga: «Én a *Fővárosi Lapok* szerkesztőjével tudatám, hogy jelen levén apámmal Virág Benedek temetésén, bizton tudom, hogy az télen történt, mert mi a *befagyott* Dunán át gyalog mentünk a temetésre. Ezen jelentésem után felszólítottak Virág Benedek életének ismertetésére; Virág házunk barátja s látogatója lévén, mi is nem ritkán látogattuk őt, s így örömmel engedve a felszólításnak, röviden megíránt, a mit róla tudtam. Vadnay Károly úr volt szives dolgozatomat a Kisfaludy-társaság gyűlésén felolvasni.»

Ezután több, irodalomtörténeti tekintetben értékes visszaemlékezése jelent meg Karacs Teréznek, többnyire a «Fővárosi Lapok» hasábjain. Ilyenek: *A régi Pest, Táncsicsról, Horvát Istvánról, Kazinczyról, Kulcsár Istvánról* (a «Figyelőben»). Majd ismét a «Fővárosi Lapok»-ban *Kovács Pálról, Az Erzsébettér multja, A hajléktalanok első menedékháza, Brunswick Terézzel* stb. és végre a *Nemzeti Nőnevelés*-ben és más tanügyi lapokban a *nevelésről*. Éles emlékező tehetsége és józan ítélete egyszerű, tömör stílusa elsörangú «memoire»-íróvá teheték volna, de 1885-ben szélhűdés érte s azóta félkezére béna levén, csak különös ösztönzésre irogatott. Szerénysége tiltotta valahova czikkel kopogtatni be s szavát csak a szerkesztők felkérésére hallatá. Az utolsó évben végkép elhallgatott. Leveleivel is ritkábban kereste fel ismerőseit s szemei is gyengülvén, utolsó levelét hozzánk *Jámbor Lajos* békési tanító úr kezével írta. Szellemi munkásságára azonban a betegség és öregség alig volt hatással. Fél századot meghaladó időről bámulatos pontossággal sorolta elő az eseményeket, s előadása oly élénk volt, mint negyven évvel azelőtt. Unalomról soha sem panaszkodott, a mint hogy nem panaszkodott soha semmiért egész

életében, pedig élete utolsó évét csaknem egészen ágyban töltötte. Ágg napjait szerető gond enyhítette: testvéreinek gyermekei, kiket anyai gondossággal nevelt, gyermeki ragaszkodással hálálták meg a tőle vett jótéteményeket. Régi barátai közül Lövey Klára is többször meglátogatta élte hanyatló napjaiban.

Ez évben október 9-én délelőtt feltűnt környezetének, hogy többet alszik a rendesnél s beszédközben is el-elszenderedik, de azért még korántsem gondolták, hogy a közeledő halál vetette reá árnyékát. Pedig úgy volt, délután 4 órakor újabb szélütés érte, melyből többé nem tért magához s csendes elalvás vetett véget munkás életének.

Nem végzett életében világra szóló nagy dolgokat, *csak* nőnevelésügyünk járatlan göröngyös útját segített egész lélekkel egyengetni, nem alapított új bölcsészeti rendszert, *csak* egészséges és józan nevelési elvei fejtegetése és alkalmazása által a magyar nemzet társadalmi életét javította; *csak* példát adott a nemes egyszerűségben a kötelességek hű teljesítésében, a szenvedések erős lélekkel való türésében. Csak nő volt, gyenge nő. De nemes egyéniségének példája sokakat tett erőssé az élet küzdelmeiben, és soká fog biztatólag, bátorítólag hatni azokra, kik szellemének, erős nemzeti érzületének s a nőnevelés ügye iránt való szent lelkesedésének örökösei. *«Gyönyörűsége össze volt kötve embertársai boldogításával.»* Áldott legyen emlékezete!

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

SZVORÉNYI JÓZSEF.

(1816—1892.)

A múlt hó 11-én a hazai tanárvilág egyik kiváló díszét, nyelvtudományi és pädagogiai irodalmunk pedig egyik legmunkásabb tagját veszíté el Szvorényiban, ki több mint félszázadon át szolgált a magyar közoktatásügyet és irodalmat, egyenlő hivatással és buzgalommal, sőt szenvedélylyel, és egyenlő sikerrel is. Egy kis palócz községben, a borsodmegyei Sátán született, hol atyja kántortanító volt. Iskoláit Egerben végezte, akkor, midőn Vörösmarty és társai új fényt derítettek az irodalomra, midőn a megalakult akadémiában, az országgyűlésen, a társadalomban,